

รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

A Model of Water Resource Management in the Lower Mekong Basin, the Lao People's Democratic Republic

¹กอละกัน คัมมะวง, อนุชา เพียรชนะ และมาลี ไชยเสนา

¹Kolakanh Khammavong, Anucha Phianchana and Malee Chaisena

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand

¹Corresponding Author. Email: Kolakanh.kG59@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับครัวเรือนและสถานประกอบการ กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนและผู้ประกอบการในเมืองปากเซ จำนวน 241 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่าง 2) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ กลุ่มเป้าหมายคือ คณะกรรมการหมู่บ้านโพนกุงและบ้านหลักเมืองและบุคลากรในหน่วยงานราชการเมืองปากเซ จำนวน 64 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง และ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จำนวน 19 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสนทนากลุ่มและแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้อยู่ในระดับปานกลาง 2) รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ ประกอบด้วย 2.1) หลักการจัดการ ประกอบด้วย คน เงิน วัตถุดิบ และวิธีการ/จัดการ 2.2) ระบบการจัดการขยะ ประกอบด้วย วิธีลดการใช้ วิธีนำกลับมาใช้ใหม่ และวิธีนำกลับมาผลิตใหม่ 2.3) การจัดการภาครัฐ 2.4) การปรับเปลี่ยนกฎ กติกาและค่าธรรมเนียม 2.5) การร่วมทุนในการบริหารจัดการน้ำระหว่างภาครัฐและเอกชน และ 2.6) การทบทวนกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับ ให้สอดคล้องกับภูมิสังคม 3) ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ทรัพยากรน้ำ; การบริหารจัดการน้ำ; ลุ่มน้ำโขงตอนใต้

* Received February 28, 2020; Revised April 4, 2020; Accepted April 5, 2020

Abstract

The article aimed to 1) investigated the state of water resource management in households and establishments. The sample consisted of 241 people and entrepreneurs in Pakse randomized by simple sampling. 2) developed the model. The target group, selected by purposive sampling, combined with 64 the village committee of Phon Kung and Ban Lak Mueang and personnel in the government office in Pakse and 3) evaluated the model. The target group, selected by purposive sampling, included 19 experts in water resource management. The research instruments were questionnaires, focus groups and model evaluation. Collected data were analyzed by using mean, standard deviation, and content analysis. The research findings were as follows;

1) The state of water resource management in households and establishments was found to be at a moderate level. 2) The development model consisted of: 2.1) 4M management consisted of man, money, material and method/management; 2.2) 3R waste management system consisted of reduce, reuse and recycle ; 2.3) government management; 2.4) rules adjustment rules and fees; 2.5) joint venture in water management between public and private sectors ; 2.6) review of laws, rules and regulations in accordance with geopolitical. 3) The model assessed by experts resulted in a higher level.

Keywords: Water Resources; Water Management; Southern Mekong River

บทนำ

พื้นที่ลุ่มน้ำโขงตอนใต้ประกอบด้วยแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขงจำนวนมาก ซึ่งต้องอาศัยการบริหารจัดการระบบแม่น้ำแบบผสมผสาน (Integrated Basin Flow Management Program - IBFM) โดยเฉพาะแม่น้ำโขงช่วงที่ 3 จากนครหลวงเวียงจันทน์ไหลผ่านจังหวัดหนองคายไปยังนครปากเซ แขวงจำปาสัก เป็นช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางอุทกวิทยาของแม่น้ำโขง และถือว่ามีผลกระทบต่อสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพราะได้มีการพัฒนาทางการท่องเที่ยวที่มีพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศไทย บริเวณจังหวัดอุบลราชธานี และทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงบริเวณประเทศไทยมี แม่น้ำสาขาสำคัญๆ 2 แม่น้ำ ได้แก่ แม่น้ำชีและแม่น้ำมูล ที่จะไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

โดยเฉพาะแขวงจำปาสัก มีพื้นที่ทั้งหมด 15,415 ตารางกิโลเมตร (Agricultural and Forestry Office, 2018) มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศไทยและกัมพูชา ตำแหน่งที่ชายแดนทั้ง 3 ประเทศบรรจบกันเรียกว่า "สามเหลี่ยมมรกต" แม่น้ำโขงได้แห้งเหือดลงถึงขั้นวิกฤต หรือเรียกว่า "วิกฤตแม่น้ำโขง". ผลจากการสำรวจของคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission) หรือ เอ็มอาร์ซี (MRC) พบว่าระดับน้ำลดลงต่ำสุดในรอบ 20 ปี ส่งผลให้ประเทศที่อาศัยอยู่ตามลำน้ำโขงตอนล่าง อันได้แก่ ลาว ไทย กัมพูชา และเวียดนามได้รับความเดือดร้อน ซึ่งอาจจะเกิดจากภาวะโลกร้อน เพราะตั้งแต่ต้นปี โลกต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติที่ร้ายแรงต่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลกระทบทำให้เกิดภัยแล้งและน้ำท่วมในหลายพื้นที่

ทำให้เกิดความเสียหายต่อสภาพพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการจำหน่ายสินค้าที่ได้จากสัตว์น้ำที่หาได้ในลำน้ำโขง กิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำ การเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยน้ำโขง และกิจกรรมรับส่งสินค้า/นักท่องเที่ยวโดยทางเรือ ซึ่งรายได้จากกิจกรรมดังกล่าวมาแล้วนั้นว่ามากมายมหาศาล ครั้นเกิดวิกฤตแม่น้ำโขงส่งผลให้รายได้ลดลง ส่งผลเสียต่อวัฒนธรรมตามสายน้ำโขง (Planning and Investment Department, 2016) จากผลกระทบที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าวิกฤตแม่น้ำโขงส่งผลเสีย หรือกระทบต่อทุกสิ่งทุกอย่างทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวทางการแก้ไขปัญหาก็เกิดผลดีที่สุด คือการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่ต้องร่วมกัน ในการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข มุ่งสู่ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ความเท่าเทียมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดีในลุ่มน้ำโขง (Planning and Investment Department, 2016) ด้วยเหตุที่นครปากเซเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของแขวงจำปาสัก ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในแขวงจำปาสักเป็นจำนวนมากมีจำนวนถึง 536,745 คนต่อปี (Planning and Investment Department, 2016) ซึ่งจะเกิดน้ำเสียจากกิจกรรมห้องพัก โรงแรมประมาณปีละ 161,023,500 ลิตร (161,023.5 ลูกบาศก์เมตรต่อปี) โดยคิดการใช้น้ำ 300 ลิตรต่อห้องต่อวัน (Saikaew, 2016)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ บริเวณลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อให้มีรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งในส่วนการป้องกันมลพิษจากแหล่งกำเนิด การติดตามตรวจสอบ และร่วมตัดสินใจของประชาชนเพื่อสร้างแนวทางและรูปแบบการบริหารจัดการน้ำที่เหมาะสมภายในพื้นที่ลุ่มน้ำอย่างยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นงานวิจัยประเภทวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวิธีการวิจัย 3 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ระยะที่ 1 สภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนและผู้ประกอบการในเมืองปากเซ จำนวน 241 คน ได้มาจากการสุ่ม

ตัวอย่างแบบง่าย ประกอบด้วย ประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลนครปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 194 ครีวเรือน และผู้ประกอบการธุรกิจไนเซตนครปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 47 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบ จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

2.ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นระยะของการพัฒนารูปแบบด้วยการสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมายคือ คณะกรรมการหมู่บ้านโพนกงและบ้านหลักเมืองและบุคลากรในหน่วยงานราชการเมืองปากเซ จำนวน 64 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้คือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่มโดยเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และผู้วิจัยบันทึกข้อมูลด้วยอุปกรณ์บันทึกภาพ อุปกรณ์บันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสังเคราะห์ผลที่ได้ตามกรอบของเนื้อหา

3. ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการประเมินความจำเป็นของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จำนวน 19 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประเมินความจำเป็นของรูปแบบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำเอกสารรูปแบบและการประเมินไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในส่วนของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{X} = 3.34$) รองลงมาคือด้านการติดตามผลการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 3.24$) และด้านการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำ อยู่ในระดับต่ำสุด ($\bar{X} = 3.05$) และสำหรับในส่วนของผู้ประกอบการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการติดตามผลการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{X} = 3.98$) รองลงมาคือด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.15$) และด้านการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำ อยู่ในระดับต่ำสุด ($\bar{X} = 2.44$) จากนั้นนำผลการวิจัยที่ได้ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปร่างรูปแบบการ

พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อ
นำไปพัฒนารูปแบบฯ ในระยะที่ 2

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ระบบกลไก
กระบวนการบริหาร การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบคือ การดำเนินการ
ในการบริหารจัดการน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
ที่ยั่งยืน ที่ประกอบด้วย การบริหารจัดการน้ำ การมีส่วนร่วม ความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดของเสีย การ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อการบริหารจัดการที่ยั่งยืนของ
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 3) ระบบกลไก คือ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และ
เอกชน ซึ่งอาศัยข้อบังคับ กติกา กฎหมาย ระเบียบ ของชุมชนเพื่อให้เกิดโครงสร้างพื้นฐานด้านการบริหาร
จัดการน้ำ 4) กระบวนการบริหาร ประกอบด้วย 4.1) หลักการจัดการ 4 M คือ คน (Man) เงิน (Money)
วัตถุดิบ (Material) และวิธีการ/จัดการ (Method/Management) 4.2) ระบบการจัดการขยะ 3 R
ประกอบด้วย วิธีลดการใช้ (Reduce) วิธีนำกลับมาใช้ใหม่ (Reuse) และวิธีนำกลับมาผลิตใหม่ (Recycle)
4.3) การจัดการภาครัฐ 4.4) ระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 4.5) การร่วมทุนระหว่างภาครัฐและเอกชน
4.6) ปรับแก้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับให้สอดคล้องกับภูมิสังคม 5) การประเมินผล ประกอบด้วย 5.1)
ความเป็นไปได้ 5.2) ความถูกต้องและครอบคลุมของเนื้อหา 5.3) ความสำเร็จ 5.4) ความเหมาะสมและเป็น
ประโยชน์ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย 6.1) ระดับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน
และประชาชน 6.2) การมีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม 6.3) การที่ภาครัฐมีนโยบายที่ต่อเนื่อง ครบทุกมิติ มี
กิจกรรมและแผนงานที่ชัดเจน 6.4) การบังคับใช้กฎหมายที่เคร่งครัด มีกติกาชุมชนและข้อตกลงร่วมกัน 6.5)
การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ประชาชนรับรู้ 6.6) การใช้กระบวนการบริหาร ได้แก่ 6.6.1)
การวางแผน (Planning) 6.6.2) การจัดการองค์กร (Organization management) 6.6.3) การสั่งการ
(Command) 6.6.4) ประสานงาน (Coordinate) และ 6.6.5) การควบคุม (Control) จากนั้นนำองค์ประกอบ
ร่างรูปแบบฯ ที่ได้ไปทำเป็นแบบประเมินความจำเป็นโดยผู้ทรงคุณวุฒิในระยะที่ 3

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความจำเป็นในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบ
แล้วพบว่าหลักการของรูปแบบมีความจำเป็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$) สำหรับวัตถุประสงค์ของรูปแบบ
พบว่า มีความจำเป็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) สำหรับระบบกลไกของรูปแบบพบว่า มีความจำเป็นในระดับ
มาก ($\bar{X} = 3.91$) สำหรับกระบวนการบริหารพบว่า มีความจำเป็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$) การประเมินผล
ของรูปแบบ พบว่า มีความจำเป็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$) และเงื่อนไขความสำเร็จพบว่า มีความจำเป็นใน
ระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$)

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วย

1. หลักการ พบว่าเป็นการดำเนินการในการบริหารจัดการน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากประเด็นที่จะให้เกิดความสำเร็จจะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งจากการศึกษาแม้ว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในระดับน้อย แต่ก็มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Karnjiradet (2019) ซึ่งกล่าวไว้ว่ารูปแบบในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานี จะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนโดยอาศัยหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ พบว่าเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการที่ยั่งยืนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนื่องจากจะทำให้เกิดการบริหารอย่างยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Karnjiradet (2019) ที่ได้กล่าวไว้ว่ารูปแบบการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นหลักการความรู้คู่คุณธรรม โดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบสร้างความตระหนักให้กับประชาชนต่อการบริหารจัดการน้ำ ปัญหาด้านหารส่งน้ำล่าช้าไม่ทั่วถึง

3. ระบบกลไกการดำเนินงาน พบว่าเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และเอกชน ซึ่งอาศัยข้อบังคับ กติกา กฎหมาย ระเบียบ ของชุมชนเพื่อให้เกิดโครงสร้างพื้นฐานด้านการบริหารจัดการน้ำ เนื่องจากการบริหารจัดการน้ำจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้นประชาชน ภาครัฐ และเอกชน ต้องเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในการวางแผน การปฏิบัติงาน การติดตามผลการปฏิบัติงาน และการประชาสัมพันธ์ ภายใต้อัตลักษณ์ที่มีร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Sriphongsas (2017) ซึ่งศึกษารูปแบบการบริหารจัดการน้ำใช้เพื่อการเกษตรระดับครัวเรือนในช่วงฤดูแล้ง ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จะเน้นการสำรวจสภาพปัญหา การใช้นวัตกรรม ผสมผสานกับการมีส่วนร่วมในการกระจายการส่งน้ำให้ทั่วถึงโดยการรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน

4. กระบวนการบริหาร พบว่าใช้หลักการบริหารแบบ 4 M เนื่องจากสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการบริหารโดยทั่วไปรวมทั้งการบริหารจัดการน้ำ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Maiprasitkul (2015) โดยจะเน้นการสร้างการมีส่วนร่วม การสร้างองค์รวมภูมิปัญญา การสร้างความตระหนักรู้ของชุมชน การใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด การประเมินผลอย่างสร้างสรรค์ และการสร้างองค์รพพันมิตรกับเครือข่าย เพื่อให้เกิดความร่วมมือ เกิดความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

5. การประเมินผล พบว่ารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำโขงตอนใต้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะเน้นการประเมินผลอยู่ 4 ด้านประกอบด้วย 1) ความเป็นไปได้ 2) ความครอบคลุมของเนื้อหาและความถูกต้อง 3) ความสำเร็จ และ 4) ความเป็นประโยชน์และความเหมาะสม เนื่องจากการประเมินผลการบริหารจัดน้ำทั้ง 4 ด้านนี้มีความครอบคลุมการดำเนินการในการบริหารจัดการน้ำอย่างครบถ้วน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Niemnok (2003) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำใน

เขตโครงการชลประทานจันทบุรี: ศึกษากรณีกลุ่มผู้ใช้น้ำคลองวังโตนด จังหวัดจันทบุรี พบว่า ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Maiprasitkul (2015) ซึ่งเน้นกลยุทธ์อยู่ 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความเข้มแข็งของชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) กระบวนการเรียนรู้ 4) การสร้างเครือข่าย และ 5) การสร้างกระบวนการมีจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากที่มาทั้ง 5 กลยุทธ์นี้ถ้านำไปเข้าสู่การประเมินผลสามารถดำเนินการได้ให้ครอบคลุมทั้งเนื้อหาให้เกิดความสำเร็จ เป็นประโยชน์ และมีความเหมาะสมกับชุมชนได้

6. เงื่อนไขความสำเร็จ มีอยู่ 5 ด้าน ประกอบด้วย

6.1 ระดับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (รัฐ/เอกชน/ประชาชน) เนื่องจากการดำเนินการใด ๆ ก็ตามจะเป็นไปอย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรมได้นั้นจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Butsrakham (2005) ศึกษาเรื่องการศึกษาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้น้ำของชุมชนในพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาห้วยหลวง ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาห้วยหลวง โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณารายด้านพบว่า กลุ่มผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ ด้านการจัดสรรน้ำ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหารบำรุงรักษา การเสริมทักษะ และความรู้ของกลุ่มผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

6.2 การมีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม เนื่องจากสิ่งนี้จะฝังลึกลงไปจิตใจของประชาชนในการที่จะดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนและยังสามารถสืบทอดไปยังลูกหลานได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Maiprasitkul (2015) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการน้ำเชิงบูรณาการบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนรอบกว๊านพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นการกลยุทธ์อยู่ 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความเข้มแข็งของชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) กระบวนการเรียนรู้ 4) การสร้างเครือข่าย และ 5) การสร้างกระบวนการมีจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

6.3 รัฐมีนโยบายนโยบายที่ต่อเนื่อง และครบทุกมิติ มีกิจกรรมและแผนงานที่ชัดเจน เนื่องจากรัฐบาลถือเป็นภาคส่วนที่สำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำที่เริ่มจากการมีนโยบาย และนโยบายนั้นก็ต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมและมีความชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Phasukwong (2000) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการอ่างเก็บน้ำของ รพช. ท้องที่อำเภอ ลี้ จังหวัดลำพูน พบว่า การมีนโยบายนั้นจะต้องมีคณะกรรมการจากกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ทำหน้าที่กำหนดระเบียบการใช้อ่างเก็บน้ำ การใช้น้ำในพื้นที่รับน้ำ การซ่อมแซมแหล่งน้ำ คลองส่งน้ำ การจัดประชุมกำหนดการแผนการใช้น้ำ เพื่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ การวางแผนสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Karnjiradet (2018) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานี ซึ่งกล่าวไว้ว่าความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการบริหารร่วมกันจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการและผลประโยชน์ โดยอาศัยกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนโดยเน้นการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

6.4 การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง และรณรงค์ให้ความรู้ประชาชน เนื่องจากการมีความรู้ของประชาชนในเรื่องการบริหารจัดการน้ำจะทำให้การดำเนินการเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ซึ่งต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Thamsarn (2019) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของจังหวัดอุบลราชธานี ที่จะเน้นการประชาสัมพันธ์โดยต้องผ่านการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความพร้อมที่จะขยายและสื่อสารจากกิจกรรมที่ทำโดยการประชาสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ

6.5 การใช้กระบวนการบริหารจัดการ ซึ่งมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดการองค์กร (Organization management) 3) การสั่งการ(Command) 4) ประสานงาน (coordinate) และ5) การควบคุม (Control) เนื่องจากกระบวนการทั้ง 6 ขั้นตอนนี้ทำให้การบริหารจัดการน้ำมีความครอบคลุมและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการวางแผนของ Serirat (2009) โดยอาศัยหลัก PROCESS

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำสภาพและปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเป็นข้อมูลในการกำหนดวิธีการป้องกันและแก้ปัญหาในอนาคต

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมร่างรูปแบบในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีส่วนได้เสียกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ควรตระหนักและให้ความสำคัญกับการดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นรูปธรรม

1.4 หน่วยงานภาครัฐควรออกนโยบายและแผนการดำเนินงานในด้านต่างๆ เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.5 ภาครัฐควรจัดเวทีประชุมเพื่อรับฟังเสียงของประชาชนในพื้นที่ และร่วมกันหาทางออกในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นรูปธรรม และเกิดประโยชน์กับทุกภาคส่วน

2.ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในระยะยาว โดยเฉพาะในเรื่องผลที่ได้จากการนำรูปแบบปฏิบัติทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อความสำเร็จของงานวิจัยนี้

2.2 ควรศึกษาเรื่องผลประโยชน์และผลกระทบของชุมชนท้องถิ่นและประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณเขตพื้นที่ กลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะได้รับจากการส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

2.3 ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ลุ่มน้ำโขงตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2.4 ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของพื้นที่อื่น ๆ ทั่วประเทศ และนำข้อมูลที่ได้ที่มีทั้งจุดเหมือนกันและจุดต่างกัน มาบูรณาการออกแบบรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เหมาะสมในระดับประเทศ

2.5 ควรศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการส่งเสริมหรือพัฒนาเครือข่ายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระหว่างประเทศ

References

- Agricultural & Forestry Office. (2018). *Performance report 2018*. Pakse: Agricultural and Forestry Office.
- Butsrakham, B. (2005). *A Study of the Behavior on Using Water of People in the Area of Huay Luang Irrigation Project and Maintenance Project of Huay Luang Reservoir in Chiang Pin, Muang District, Udonthani Province*. (Master's Thesis). Graduate School: Rajabhat Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Karnjiradet, T. (2018). A Model of Community Participation in Water Management in Uthai Thani Province according to the Philosophy of Sufficiency Economy. *Journal of MCU Peace Studies*. 6(2), 537-552.
- Maiprasitkul, P. (2015). *Integrative Water Administration Model Based on Local Wisdom of Communities Surrounded Kwan Phayao, Phayao Province*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Chiang Rai Rajabhat University. Chiang Rai.
- Niemnok, W. (2003). *Participation of Water User Groups in Chanthaburi Irrigation Project: A Case Study of Wang Tanot Water User Groups Chanthaburi Province*. (Master's Thesis). Graduate School: Krirk University. Bangkok
- Phasukwong, S. (2000). *Water Management*. Bangkok: Department of Water Resources.
- Phongwattanakun, P. (2008). *People Participation in the Conservation of Natural Resources and Environment of Mon Nang Subdistrict Municipality, Phanat Nikhom District, Chon Buri Province*. Chon Buri: Burapha University.
- Planning & Investment Department. (2016). *Annual Statistics 2014-2015*. Champasak: Champasak Provincial Statistical Center.
- Saikaew, W. (2016). *Sanitation technology*. Ubon Ratchathani: Faculty of Science Ubon Ratchathani Rajabhat University.

- Serirat, S. (2009). *Modern Marketing Management*. Bangkok: Dharmasarn Printing Company.
- Sriphongsa, U. (2017). *Water Management Model for Agriculture at the Household Level during the Dry Season Ban Sing Subdistrict, Nang Rong District, Buriram Province*. Buriram: Buriram Rajabhat University.
- Thamsarn, P. (2019). The Development Model of Agro-tourism Management of Ubon Ratchathani Province. *Journal of MCU Peace Studies*. 7(5), 1391-1406.